

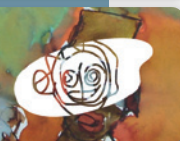
pArt

NIEUWS OVER KUNST VAN MENSEN MET EEN HANDICAP

SPECIAL

SPECIAL
IN+OUT →
2012
KENNIS + KUNST
SPECIAL ARTS

Art Brut
Biennale

**Kunstbeleving, creativiteit
en kennisuitwisseling**

Art Brut Biënnale 2012

“Het zijn kunstwerken waar je naar *blijft* kijken”

Na een intensieve voorbereiding gingen op donderdag 10 mei de deuren van de Art Brut Biënnale open. Tot en met woensdag 16 mei stond de Creatieve Fabriek in Hengelo in het teken van deze bijzondere kunst. Met een grote expositie, de Special In+Out - een kennis- en atelierplein georganiseerd door Special Arts -, een kunstwerkplaats, diverse optredens, presentaties en workshops. Kunst beleven, kennis uitwisselen en creatief bezig zijn gingen tijdens de manifestatie hand in hand. Medeorganisator Jan Noltes: “Meer dan tienduizend bezoekers, dat is echt boven onze verwachting!”

Foto voorpagina
Objecten van Werner Streppel
Foto: José Vorstenbosch

Foto pagina 2
Werk uit verschillende ateliers
Foto: Gerard Uijtenboogaard

Foto pagina 3
Schilderijen van André Baljé
en keramiek van atelier
Het Kunstproject
Foto: José Vorstenbosch

De centrale hal is gevuld met een bonte verzameling kunstwerken van rond de 130 kunstenaars. Kunst-historica Elvira van Eijl, curator van de expositie *Anders kan het niet*, begon haar selectie bij de ateliers van de zes Twentse zorginstellingen die de Art Brut Biënnale ondersteunen. Onder meer via Special Arts kwam ze in contact met kunstenaars van andere ateliers. “Alsof je een steen in het water gooit; de cirkels werden steeds groter. Op een gegeven moment meldden zich ook ateliers uit het buitenland aan. Drie dagen vóór de opening moesten we nog een enorme zwik schotten bij laten maken.”

*“Art Brut is een term
die voortdurend
in ontwikkeling is”*

Van bijna alle werken heeft ze de makers gesproken, in de ateliers en soms op hun thuisadres. “Voor de tentoonstelling heb ik de meest directe, rauwe kunst geselecteerd. Juist niet alleen gangbaar werk dat in de artotheken te zien was, maar vooral ook wat in de laden lag.” Over de weerstand uit de kunstwereld tegen het gebruik van de term ‘Art Brut’ haalt ze inmiddels haar schouders op. “Het is een term die voortdurend in ontwikkeling is. Waarom zou je die nu niet meer mogen gebruiken, terwijl de intentie en het gevoel nog steeds hetzelfde zijn?”

‘Recycle kunst’
van Markus Meurer
Foto: José Vorstenbosch

Vliegende draak

Duizenden bezoekers vonden hun weg naar de expositie en keken hun ogen uit. Ondanks de drukte liepen ze elkaar in de ruime hal niet in de weg. De mooie lichtinval hielp mee om het expositiebezoek tot een waar feestje te maken. Ook in het aantal kunstwerken heeft Van Eijl zichzelf geen beperkingen opgelegd. “Ik wilde van iedere kunstenaar juist minstens vier of vijf werken kiezen, zodat je kunt zien dat iemand vanuit een bepaald inzicht werkt. Dat het niet gaat om een toevalstreffer, maar dat je echt ziet wat de maker bezighoudt. En dat de kunstenaars ondanks hun beperking niet steeds hetzelfde doen.”

Op de expositie is ook werk van bekende Art Brut-kunstenaars te zien, zoals de kleurige kartonnen gebouwtjes van Werner Streppel en de ‘recycle-kunst’ van Markus Meurer. Met ijzerdraad, touw, gebruiksvoorwerpen en afval creëert hij prachtige fantasiewezens, zoals een vliegende draak. “Hoe iemand met eenvoudige middelen zo creatief weet te zijn”, zegt een bezoeker vol bewondering. “Het zijn objecten waar je naar blijft kijken.”

Grillige beelden

In de hal naast de expositie presenteren tegen de veertig ateliers zich op de Special In+Out, georganiseerd door Special Arts. Ze tonen daar hun kunst- en designproducten, variërend van schilderijen tot tapijten, van kaarsen tot keramiek. “We krijgen leuke reacties en kunnen hier ook zien wat anderen doen”, vertelt Carien de Visser van de Creatieve Werkplaats in Enschede (RIBW Twente). Het loopt als een trein. Op zaterdag zijn er al heel wat huisjes en wijwaterbakjes verkocht. Een half jaar geleden begon De Visser met haar collega Gea Bos één dag per week met creatieve activiteiten voor mensen met een psychiatrische beperking. “In het begin moesten we de deelnemers hun huis uit trekken, maar nu komen ze heel trouw. We leren hen de basistechnieken, zodat ze op den duur kunnen maken wat ze zelf willen.”

Egon Meijer, artistiek begeleider bij Kunstwerkplaats Bruttardo in Enschede (RIBW Twente), kijkt daar blijkbaar anders tegenaan. “Naar mijn idee hoeven deelnemers zich niet eerst te verdiepen in de techniek. Geef ze een stuk klei en laat ze maar beginnen. Van mislukkingen leer je het meest.” Op de tentoonstelling staat hij bij een verzameling keramiek van atelier Taktiek Keramiek. “Het zijn prachtige, grillige beelden. Echt Art Brut: je ziet de emoties van de makers erin.” Hij wijst ook op het werk

van één van zijn cliënten, Janneke Siemerink, een combinatie van dicht- en schilderkunst. “Ze maakt thuis gedichten, plakt ze in het atelier op een doek en is er vervolgens twee uur fanatiek mee bezig. Als het kunstwerk klaar is, is haar dag weer helemaal goed en gaat ze naar huis.”

Bedrijfsmatig werken

De Special In+Out biedt ateliers niet alleen de gelegenheid zich te presenteren, ook kunnen deelnemers workshops volgen over ondernemerschap. Wat opvalt, is dat de ateliers daar zeer verschillend in staan. Ook al is het persoonsgebonden budget (pgb) deels gered door het Lenteakkoord en de overgang van dagbesteding naar de Wmo uitgesteld, de toekomstige financiering van dagbesteding blijft ongewis. Dan kun je dus maar beter goed voorbereid zijn en je positie waar mogelijk versterken.

In de workshops worden daarvoor verschillende ideeën aangereikt, zoals het investeren in klantrelaties, kwaliteit van het aanbod, service en samenwerking. Product- en projectbegeleider Theo Nagtegaal gaat in op manieren om de inkomsten te

Foto boven: Curator Elvira van Eijl leidt
bezoekers rond op de expositie
Foto: Gerard Uijtenboogaard

Foto onder: Informatieplein op de Special In+Out
Foto: Claudia Kamergorodski

vergroten en de uitgaven te reduceren. Hij wijst op het belang van bedrijfsmatig werken én innoveren. “Het product en niet de cliënt als uitgangspunt nemen, daar werd ik om uitgelachen. Maar uiteindelijk wint ook de cliënt daarbij, bijvoorbeeld doordat de arbo-omstandigheden in het atelier verbeterd

“Het product en niet
de cliënt als
uitgangspunt nemen,
daar werd ik om uitgelachen”

worden.” In de interactieve workshop *Toekomst én perspectief voor dagbestedingateliers* borduurt Fons van Leeuwen voort op het gelijknamige onderzoek dat Special Arts in opdracht van *In voor zorg!* heeft gedaan. De aanwezigen doorlopen het stappenplan

om te komen tot een aanbod aan gemeenten. Onder het motto *Creatief blijven in talent en product-ontwikkeling* prikkelt Thea van Vlaanderen van Cerein met associatieoefeningen de creativiteit van begeleiders en coördinatoren.

Succesvol atelier

Ook het symposium op de laatste dag van de Art Brut Biënnale staat deels in het teken van toekomst-behoud voor ateliers. In een presentatie vertelt Richard Bennaars over het succes van Galerie Atelier Herenplaats in Rotterdam. Behoorlijke inkomsten uit de verkoop en verhuur van kunstwerken, een expositie in het Singer Museum in Laren, opdrachten in het buitenland en lucratieve deelname aan de Outsider Art Fair in New York, het kon niet op. Wat is het geheim van Herenplaats? Bennaars: “Kies mensen uit met talent, geef ze scholing, zorg voor professionele materialen en begeleiding en laat ze vaak in het atelier werken. Wij zeggen: als je minder dan drie dagen per week komt, heb je een hobby en hoor je niet thuis bij ons.”

Maar ook dit succesvolle atelier moet zich bezinnen op de toekomst. Door de crisis is de omzet de afgelopen jaren flink gedaald. Bennaars brengt dat punt in tijdens de afsluitende forumdiscussie. Saskia ter Kuile, projectleider communicatie bij *In voor Zorg!*, laat zich niet van haar stuk brengen in haar pleidooi voor een bedrijfsmatiger aanpak. “Als je inkomsten dalen moet je zoeken naar andere oplossingen, bijvoorbeeld door anders te gaan werken of meer vrijwilligers in te zetten.” De vermaatschappelijking van dagbestedingactiviteiten moet je willen, is haar devies. “Dit is een andere maatschappij aan het worden. Doe daarin mee door niet alleen je personeel maar ook je cliënten te empoweren!”

Orde en chaos

De kleurenpracht, de verschillende technieken en materialen, de uiteenlopende thema's en stijlen, er is zo veel te zien op de expositie in Hengelo. Soms duizelt het zelfs een beetje. Dan maar even naar de film, waarin acht kunstenaars worden geportretteerd. In een woning vol met foto's, beeldjes en andere miniatures speelt Louis op een orgel, alsof

“De Art Brut Biënnale
moet over twee jaar
wéér plaatsvinden”

zijn leven ervan af hangt. Aan het eind van zijn performance lacht hij breeduit in de camera en steekt zijn duim op. Like! We zien Stazio Kasper werken aan zijn felgekleurde creaties en Jaques Bal rondscharrelen in zijn tot aan de nok toe gevulde woning. Wat blijkt? De kunstenaar zelf zit ook in de filmzaal. Bal zoekt de balans tussen orde en chaos, vertelt hij. “Ik probeer orde in de chaos te krijgen, maar uit de chaos ontstaan soms ook weer nieuwe dingen.” Hij geniet van de biënnale. “Het is heel divers, en voor een kunstmanifestatie zijn er ongelooflijk veel bezoekers.”

Dat vindt ook medeorganisator Jan Noltes. “We hebben een intensieve voorbereiding gehad. Het was natuurlijk spannend hoe er op dit initiatief gereageerd zou worden. Op de dag van de opening waren er al zeshonderd mensen. In totaal zijn er meer dan tienduizend bezoekers geweest. Dat is

Richard Bennaars van Herenplaats aan het woord op het symposium
Foto: José Vorstenbosch

echt boven onze verwachting.” Het gros kwam uit de omgeving, maar ook uit andere delen van het land vonden mensen hun weg naar Hengelo. Aandacht in de landelijke pers en vooral social media speelden daarbij volgens Noltes een belangrijke rol. Hij noemt nog een paar successen: de manier waarop medewerkers en vrijwilligers van de zes deelnemende zorginstellingen meehielpen bij de voorbereiding, de vruchtbare wisselwerking tussen de tentoonstelling en de Special In+Out en de creatieve prestaties van kinderen, kunstenaars en anderen in de kunstwerkplaats. “De Art Brut Biënnale moet over twee jaar wéér plaatsvinden. Er is geen enkel excuus om dat niet te doen.”

José Vorstenbosch

Meer foto's zijn te zien via www.specialarts.nl en www.artbrutbiennale.nl/fotos/

Kunst Inclusief van onderzoek naar uitwerking

Tijdens het symposium op de laatste dag van de Art Brut Biënnale vertelden Toinette Loeffen en Paola de Bruijn over de uitkomsten van het onderzoek Kunst Inclusief (2008-2010). Dit onderzoek, een initiatief van Special Arts, de Hogeschool Utrecht en de Hogeschool Arnhem Nijmegen, had als doelstelling meer mogelijkheden voor mensen met een beperking te creëren om hun talenten te ontwikkelen en zo hun participatie in de samenleving te bevorderen. Elbeth Rozenboom van het Gelders kenniscentrum voor kunst en cultuur (KCG) liet zien hoe de resultaten van het onderzoek worden meegenomen in een provinciaal project, gericht op de versterking van het kunst- en culturaanbod voor mensen met een beperking.

De publicatieset van het onderzoek Kunst Inclusief, bestaande uit een boek, verhalenbundel, dvd en dialoogspel, is verkrijgbaar bij Special Arts.

Grillige beelden van
Taktiek Keramiek
Foto: Claudia Kamergorodski

Presentatie van de ateliers op de Special In+Out

Foto: Claudia Kamergorodski

Kunstmagazine pArt is een uitgave van Special Arts.

Zonnehof 4a, 3811 NC Amersfoort.

Telefoon: 033 432 80 33; fax: 033 461 06 78; e-mail: info@specialarts.nl; www.specialarts.nl